

IISAKU VALLA EELARVESTRAATEEGIA AASTATEKS 2014 – 2017

1. Sissejuhatus

Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist. Eelarvestrateegia koostamisel ja menetlemisel lähtutakse kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §-st 37 ja kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse §-st 20.

Eelarvestrateegia koostatakse eelseisva nelja eelarveaasta kohta.

Dokument kuulub valla arengukava 2013 – 2025 juurde, eelarvestrateegia esitatakse EV Rahandusministeeriumile ja Ida – Viru Maavalitsusele.

2. Ülevaade majanduskeskkonnast ja riigi eelarvepoliitikast

Alljärgnevate ülevaadete koostamisel on kasutatud Rahandusministeeriumi veebilehel avaldatud informatsiooni ja 2012. aasta Iisaku valla majandusaasta aruannet

2.1. Ülevaade majanduskeskkonnast

Rahandusministeeriumi eelmise, 2012. aasta suvise prognoosi tegemise ajast alates on Euroopa reaalmajanduse ja erinevate majanduskonjunktuuri indikaatorite arengud olnud vastuolulised. Positiivsena võib esile tuua, et EL27 majanduskonjunktuuri kajastav majandusosalduks indeks pöördus 2012. aasta sügisel pärast pikka langust tõusule ning see tõus on jätkunud kevadeni.

2012. aastal ootab Rahandusministeerium EL majanduse püsimumist samal tasemel võrreldes eelnevaga ning järgmisel aastal 1,2% kasvu. Energia ning toormehindade tõus tõi eelmisel aastal kaasa eurosooni inflatsiooni kiirenemise, kuid juba järgmisel aastal on oodata inflatsioonitempo aeglustumist.

Eesti sisemajanduse koguprodukt kasvab prognoosi põhistsenaariumi kohaselt 2013. aastal 3% ja 2014. aastal 3,6%.

2013. aastal pidurdub tarbijahindade (THI) tõus 3,4%ni ning järgnevatel aastatel stabiliseerub 2,8% juures. Kuigi elektrituru avanemisel on sellel aastal tuntav mõju inflatsioonile, pehmendavad selle mõju teenuste ja väliskeskkonnast tuleneva hinnasurve taandumine. 2014. aastal taandub elektrituru avanemise mõju, mistõttu võib oodata tarbijahindade tõusu aeglustumist. Järgnevatel aastatel stabiliseerub tarbijahindade tõus, kuid püsib mõnevõrra kiiremana eurosooniga võrreldes sissetulekute ja hinnatasemete jätkuva ühtlustumise tõttu.

Keskmise palga kasv kiirenes 2012. aastal pea 6%ni ning see tempo peaks püsima ka 2013. aastal. Eksporditurgude oodatava kosumise tõttu ning vabade töötajate vähesusest tingitult on oodata järgmisel aastal palgakasvu mõningast kiirenemist. Edaspidi taandub keskmise palga kasv 6% juurde. Keskmise palga reaalkasv peaks lähiaastatel siiski olema kiirem mullusest 1,9%st, kuna tarbijahindade kasvutempo peaks aeglustuma.

2.2. Ülevaade riigi eelarvepoliitikast

Vabariigi Valitsuse eesmärk on tagada jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav eelarvepoliitika. Sihiks on, et eelarvepoliitilised otsused toetavad maksimaalselt makromajanduslikku stabiilsust, ohjavad majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandavad majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. Tulevaste

majanduslangustega toimetulekuks peab olema tagatud piisavate reservide olemasolu ja paindlikkus eelarves tulude ja kulude struktuuri muutmiseks.

2013. aasta valitsussektori eelarvepuudujääk ulatub prognoosi kohaselt 0,5%ni SKPst. Peamiseks puudujäägi tekitajaks on keskvalitsus, kuid ka kohalikud omavalitsused jäävad sel aastal prognoosi kohaselt defitsiiti. Sotsiaalkindlustusfondid on tänu Töötukassale jätkuvalt üle-jäägis (2013. a 0,3% SKPst). Keskvalitsuse puudujääk tuleneb peamiselt riiklikust pensioni-kindlustusest, mille kulud ületavad tulusid 1,8% võrra SKPst. Samuti mõjutavad riigieelarve positsiooni oluliselt saastekvootide müügist saadud tulude ning nendest vahenditest tehtud kulude (investeeringute) suhe, mis 2013. aastal mõjutab valitsussektori eelarvepositsiooni negatiivselt (0,2% SKPst). Järgnevatel aastatel on oodata valitsussektori eelarvepositsiooni pidevat paranemist. Eelarvetasakaal saavutatakse 2015. aastal ning 2017. aastaks jõutakse 1,6%se ülejäägini SKPst.

2013. aasta maksukoormuseks kujuneb 32,9%. Maksukoormust vähendava mõjuga on töötuskindlustusmakse langetamine, maksukoormust kergitavad alkoholi- ja tubakaaktsiisi tõusud. Perioodil 2014–2017 on maksukoormust vähendava mõjuga kohustusliku kogumispensioni kõrgemad riigipoolsed sissemaksed omapoolsete maksetega jätkanule. Maksupoliitilistest muudatustest kahandab maksukoormust tulumaksu määra langetamine 20%le alates 2015. aastast. Kokkuvõttes kasvavad maksutulud aastatel 2013-2017 aastakeskmiselt 1,1% võrra aeglasemalt kui nominaalne SKP ja maksukoormus alaneb 2017. aastaks 31,4%le SKPst.

Olulisemad suunad, millest aastatel 2014–2017 valdkonnapoliitikaid planeerides ja igaaastaseid riigieelarveid koostades lähtutakse on:

- Hoida alates 2009. aastast saavutatud valitsussektori struktuurset eelarveülejäaki

Kuigi nominaalne eelarvepositsioon 2012. a oluliselt halvenes (1,2 protsendilt -0,3 protsendini SKPst), oli see põhjustatud valdavalt ühekordsetest mõjuritest (eelkõige AAU müügiga seotud investeeringute tegemine), mis struktuurset positsiooni ei mõjutanud

- Kasvatada struktuurne ülejääk 1%ni SKPst 2016. aastaks

- Nominaalselt on eesmärk olla 2014. aastal tasakaalus (struktuurselt ülejäägis 0,7% SKPst)

3. Iisaku valla ja Iisaku Elamumajandus OÜ majandusliku olukorra analüüs ja arengu prognoos

Iisaku vald on finantsiliselt suhteliselt heal järjel. Senine konservatiivne eelarvepoliitika on aidanud Iisaku vallal majanduslanguse aastatel toime tulla ning säilitada vallale seadusega pandud ülesannete täitmine.

Ka eelolevaks eelarvestrateegia perioodiks ei nähta ette suuri struktuurseid muutusi Iisaku valla majanduslikus olukorras ning jätkatakse konservatiivse eelarvepoliitikaga. Konservatiivsest eelarvepoliitikast tulenevalt on Iisaku Vallavalitsuse vabade vahendite maht püsitud stabiilsena, ulatudes 2012. aasta lõpuks 242 026 euron. Neid vahendeid kasutatakse 2013. aastal investeeringuteks ja osaliselt põhitegevuse kulueelarveks, arvestades KOFs § 33 lõikes 2 sätestatut

Iisaku Elamumajandus OÜ alustas 2012. aastal kahe rekonstrueerimisprojektiga, mis pikemas perspektiivis peaksid muutma ettevõtte majandustegevuse kindlamaks.

Iisaku aleviku ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni rekonstrueerimiseks viidi läbi riigihange ning sõlmiti projekteerimis-ehitusleping. Projekti maksumuseks on 512 632 eurot, sellest 415 632 eurot kaetakse SA KIK poolt keskkonnaprogrammi veemajanduse alamprogrammist, omaosalus 96 968 eurot aga Iisaku Vallavalitsuse eelarvest.

Iisaku aleviku keskkatlamaja üleviimiseks hakkepuidule toimus riigihange ja valmimine on kavandatud 2013. aasta lõpuks. Projekti maksumuseks on 397 373 eurot, millest 197 250 eurot kaetakse SA KIK poolt keskkonnaprogrammi atmosfääriõhu kaitse alamprogrammist. Omaosaluse 200 123 euro katteks võeti pikaajalist laenu 15 aastaks.

Valla jätkusuutliku arengu tagab plaanipärane ja sihikindel arendus-ja investeerimistegevus. Vahendid selleks saavad pikemas perspektiivis tulla ainult positiivse tegevustulemi arvelt, mis omakorda tähendab, et tegevuskulud peavad olema pikas perspektiivis väiksemad kui tegevustulud.

Tabel 1.
Põhitegevuse tulude ja kulude muutus aastatel 2010 - 2017

	2010 täitmine	2011 täitmine	2012 täitmine	2013 eelarve	2014 prognoos	2015 prognoos	2016 prognoos	2017 prognoos
Põhitegevuse tulud	1064326	1237858	1458199	1503744	1769903	2115558	2075474	1750702
Muutus		16,3	17,8	3,1	17,7	19,5	-1,9	-15,6
Põhitegevuse kulud	1258062	1232429	1386522	1521039	1515189	1550617	1573785	1610186
Muutus		-2,0	12,5	9,6	-0,5	2,3	1,5	2,3
Tarbijahinna indeks		4,9	2,8	3,1	2,7	2,7	2,8	2,8

Alates 2012. aastast on kavandatud põhitegevuse tulude taseme hoidmine või suurenemine.

Nimetatud asjaolu viitab tõsiasjale, et samaks perioodiks prognoositud inflatsioonist tingitud kulude kasv, uute algatuste ja vallakodanikele suunatud avalike teenuste mahu ja kvaliteedi tõstmiseks tuleb vahendeid leida pigem nn sisemiste ressursside arvelt, seda eeskätt parema töökorralduse, valla tööprotsesside optimeerimise ja kulude kokkuhoiu toel.

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse § 20 lg 6 alusel võib eelarvestrateegia perioodi kahel järjestikusel aastal kavandada kohaliku omavalitsuse üksuse ja tema arvestusüksuse põhitegevuse tulemit lubatavast väiksemana. Sellisel juhul peab aga eelarvestrateegiaga hõlmatud aastate põhitegevuse tulemite summa olema null või positiivne.

Tabel 2.
Põhitegevuse tulem (€)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iisaku vald	71677	-17295	154714	564941	501689	140516
Iisaku Elamumajandus OÜ	2353	11950	11000	15000	8000	1000
KOKKU arvestusüksus	74030	-5345	265714	579941	509689	141516

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse § 34 kohaselt võib netovõlakoormus aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kuuekordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat. Kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kuuekordne vahe on väiksem kui 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda kuni 60%ni vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest. Põhitegevuse kuludena käsitletakse tegevuskulusid ja antavaid toetusi. Põhitegevuse kulude eelarveosas ei planeerita põhivara soetuseks saadavat sihtfinantseerimist, põhivara soetust ega finantskulusid.

Järgnevalt on esitatud Iisaku valla eelmise aasta tegelik ning jooksvaks ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositav netovõlakoormus.

Tabel 3.
Netovõlakoormus (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iisaku vald	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Iisaku Elamumajandus OÜ	32,0	119,4	91,3	77,0	68,8	61,0
KOKKU arvestusüksus	0,0	16,1	5,5	4,4	1,0	0,2

4. Iisaku valla tulupoliitika

Tulupoliitika peaeesmärk on tagada stabiilne püsitulude baas valla funktsioonide täitmiseks ja valla jätkusuutlikuks arenguks. Valla tulupoliitika lähtub järgmistest eesmärkidest:

- tagada valla tulubaasi stabiilsus, mitmekesistada tulubaasi ja suurendada püsitulude osatähtsust;
- kaasata efektiivsemalt välisvahendeid.

Vallale seadusega pandud üleannete nõuetekohaseks täitmiseks ja kodanikele osutatavate avalike teenuste kvaliteedi tagamiseks on oluline hoolitseda selle eest, et valla tegevuste finantseerimine oleks piisav, stabiilne ja jätkusuutlik. Taoline lähenemine aitab ühelt poolt ennetada potentsiaalseid finantsprobleeme, kuid vähetähtis ei ole ka sotsiaalne õigluse tagamine maksumaksjate eri põlvkondade vahel.

Eeltoodud põhimõtete järgimiseks on otstarbekas võimalikult vältida eelarve puudujääki, ehk siis sellist seisundit, kus kulud ületavad tulusid ning puudujääk kaetakse finantseerimistingutega. Vald on eelarve puudujäägi finantseerimiseks seni kasutanud peamiselt hoiuste jääki. Samas võib eeldada, et taoline praktika ei ole pikemas ajahorisondis jätkusuutlik.

4.1. Füüsilise isiku tulumaks

Iisaku valla eelarvesse laekuv füüsilise isiku tulumaks on seotud Iisaku rahvastikuregistrisse registreeritud inimeste arvu, nende tööhõive taseme ning keskmise töötasuga, moodustades maksutuludest suurima osa. Eelnevatel aastatel on keskmine maksumaksjate arv olnud tööealisest elanikkonnast 55- 68%.

Võttes aluseks elanikkonna vananemist ning kõrge tööhõive (2007 ja 2008) taastumise ebatõenäolisust, on prognoositud maksumaksjate osakaaluks keskmiselt 65% tööealisest elanikkonnast. Tööealiseks elanikkonnaks on arvestatud 19 – 65 aastased inimesed.

Kohalikele omavalitsustele füüsilise isiku tulumaksu eraldamise protsenti tõsteti 1.jaanuaril 2013 11,4%-lt 11,57%-ni ja eelarvestrateegias on alates aastast 2013 sellega arvestatud, 2014. aastal aga omakorda veel 0,03 protsendipunkti võrra ehk 11,6%le (kriisi eel, enne kärpeid oli see 11,93 %).

Tabel 4.

Füüsilise isiku tulumaksu prognoos

	2010 täitmine	2011 täitmine	2012 täitmine	2013 eelarve	2014 prognoos	2015 prognoos	2016 prognoos	2017 prognoos
Füüsilise isiku tulumaks	444621	459333	525690	562650	556150	588962	624300	643029
Tööealine elanikkond 19 – 65	786	799	790	785	785	787	795	797
Maksumaksjad	479	508	512	503	506	511	516	518
Osakaal tööealisest elanikkonnast	60,9	63,6	64,8	64,1	64,4	64,9	64,9	65,0
Tulumaksu aekumine keskmiselt ühe maksumaksja kohta aastas	928	904	1026	1119	1099	1153	1210	1241
Keskmine palk	658	692	741	793	796	836	880	905

MUUTUS	2010/ 2011	2011/ 2012	2012 / 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017
Maksumaksjad muutus	6,1	0,8	-1,8	0,5	0,9	0,9	0,4
Keskmine palk muutus	5,2	7,1	7,0	0,3	5,0	5,3	2,8
Tulumaksu laekumine muutus	3,3	14,4	7,0	-1,2	5,8	6,0	3,0

4.2. Maamaks

Maamaks on riiklik maks, mis on kehtestatud maksukorralduse seaduse ja maamaksuseaduse alusel. 2012. aastal moodustas maamaksu tulu 7,1% valla põhitegevuse tuludest. Maamaks sõltub riigi poolt kehtestatud maa maksustamishinnast maamaksu tsoonis ja maamaksu määrast, mis on vastavalt Maamaksuseaduse § 5 lg 1 alusel maksimaalselt 2,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas.

Kohaliku omavalitsuse volikogul on õigus diferentseerida maamaksumäära vahemikus 0,1 - 2,5 ja kehtestada maksusoodustusi Maamaksuseaduse § 11 lg 2, 21 ja 22 alusel. Iisaku vallas olid aastatel 2002 – 2012 maamaksumäärad muutumatult 1,0 - 2,4%. Maksusoodustustest on rakendatud soodustusi riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel pensioni saajatele vabastust 0,1 ha elumumaast, sama represseeritutele ning represseeritutele võrdsustatud isikutele. Alates 2013. aastast kehtestas Iisaku vallavolikogu seadusega kooskõlas maksimaalsed maamaksumäärad vastavalt elamumaa osas 2,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas ja põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määraks 2,0 protsenti maa maksustamishinnast aastas.

Maamaksu määramise aluseks olev maksustamishind on kehtestatud 2001. aastal riigi poolt teostatud hindamise alusel. Vastavalt Maamaksuseaduse § 11 lg 1 on alates 2013. aastast maamaksu tasumisest vabastatud maa omanik tema omandis oleva tiheasustusega alaks määratud alal kuni 0,15 ha ning mujal kuni 2,0 ha ulatuses, kui sellel maal asuvas hoones on tema elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmetele.

Kohalikele omavalitsustele kompenseeriti maamaksu tulude vähenemine füüsilise isiku tulumaksu eraldamise protsendi tõstmisega.

4.3. Muud maksutulud

Kohalike maksude kehtestamise aluseks on kohalike maksude seadus. Kohalike maksude seadus võimaldab omavalitsustel kehtestada 6 (varasema 8 asemel) kohalikku maksu: reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, parkimistasu, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks ja lõbustusmaks.

Iisaku vallas on kehtestatud üks kohalik maks – parkimistasu suveperioodil Kauksi rannas.

Kohalikud maksud on valla tulude seisukohast vaadelduna marginaalse tähtsusega, moodustades 2012. aastal 0,4% valla põhitegevuse tuludest.

4.4. Kaupade ja teenuste müük

Valla asutuste toodetavate kaupade ja teenuste müügist saadavad tulud on strateegias käsitletud perioodil kavandatud väikese kasvutrendiga. Absoluutarvudes kasvavad nimetatud tulud eelarvestrateegia perioodil 15 100 euro võrra. Põhiosa kasvust tagab hooldekodu kohamaksu tõus tingituna majandamiskulude kasvust ja lasteaia rahastamisel vanemate poolt kaetava osa – 10% Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud töötasu alammäärast-eeldatavast muutusest.

Peamine põhjus, miks valla asutuste toodetavate kaupade ja teenuste müügist saadavat tulu on küllaltki raske suurendada on asjaolu, et paljudele avalikele teenustele on seadusandlikul tasandil kehtestatud piirangud (nt haridusteenuste müük teistele omavalitsusüksustele, lasteaia osalustasu jne) ning paljud teenused on suunatud hinnatundlikule elanikkonnale. Teisest küljest avaldab valla asutuste toodetavate kaupade ja teenuste pakkumiseks vajalikele sisenditele mõju üldine hinnatõus.

Põhimõtteliselt tuleks valla hallatavaid asutusi motiveerida oma varasid kasutama omatulude teenimiseks juhul, kui ressursi on rohkem kui vajatakse avalike teenuste osutamiseks.

4.5. Toetused

Kohalike omavalitsuste eelarve oluliseks tuluks on eraldised riigieelarvest, välisfinantseerimine ja sihtotstarbelised toetused. Vastavalt põhiseadusele võib riik seaduse alusel või kokkuleppel omavalitsustega panna neile riiklikke kohustusi. Kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest. Riigieelarve seaduse alusel teeb riik eraldisi kohaliku omavalitsuse eelarvesse tasandusfondi kaudu ja sihtotstarbeliste eraldistena. Vahendeid eraldatakse vallale hariduskuludeks, koolilõuna toetuseks, toimetulekutoetuste maksmiseks, sotsiaaltoetuste ja -teenuste korraldamiseks ja arendamiseks.

2013. aastal lisandus toetusfondi kolm uut toetust, mis on seotud vajaduspõhise peretoetuse, keskkonnatasude seaduse muutmise ja maamaksuvabastuse rakendamisega.

Vajaduspõhist peretoetust hakkavad 2013. aasta II poolaastal maksuma kohalikud omavalitsused ja riik hüvitab sellega seonduvad kulud (nii toetuse kui administreerimise).

Keskkonnatasude seaduse muudatusega vähendati kohalikele omavalitsusele üleriigilise tähtsusega maardlatest laekuva kaevandustasude osa. Toetus on ette nähtud ülemineku mõjude leevendamiseks – Iisaku vald saajate hulka ei kuulu, sest 2011. aastal just ei laekunud antud ressursimaksu.

Maamaksuvabastuse rakendamine nõudis kohalikult omavalitsuselt esimesel aastal olulist lisatööd, toetus võimaldab katta selle rakendamisega seotud kulud.

Eelarvete tasandusfondi suurus riigieelarve eelnõus ja selle jaotus määratakse kindlaks kohaliku omavalitsuse üksuste ja kohalike omavalitsuste liitude volitatud esindajate ja Vabariigi Valitsuse esindajate kokkuleppe alusel. Tasandusfondi koefitsiendid määratakse igal aastal Vabariigi Valitsuse määrusega. Koefitsiendi suuruseks on 2003. aastast olnud 0,9 ehk tasandatakse 90% arvestuslike tulude ja kulude vahest.

Tasandusfondi eraldis sõltub elanike arvust, kohaliku omavalitsuse arvestuslikust keskmisest tegevuskulust, tulumaksu laekumisest, arvestuslikust maamaksust, maavarade kaevandamisõiguse tasude laekumisest. Indikatiivselt võib välja arvutada ühe elaniku tulu tasandusfondi. Arvutus on tehtud lihtsustatult ja indikatiivselt. Informatiivselt võib arvestada, et keskmiselt on eraldis tasandusfondist ühe elaniku kohta ~ 54,7 eurot .

Riigi eelarvestrateegia kohaselt ei ole riik kavandanud kohaliku omavalitsuste üksuste tasandusfondi suurendamist.

Tabel 5.

Tasandusfondi laekumise prognoos

	2010 täitmine	2011 täitmine	2012 täitmine	2013 eelarve	2014 prognoos	2015 prognoos	2016 prognoos	2017 prognoos
Tasandusfondi laekumised (§ 3 lg 1)	53110	58791	71445	80327	70945	70563	71329	71493
Elanike arv	1337	1317	1307	1279	1287	1290	1304	1307
Laekumised elaniku kohta aastas	39,7	44,6	54,7	62,8	55,1	54,7	54,7	54,7

4.6. Muud tulud

Muudeks tuludeks Iisaku valla eelarves on laekumine maardlate kaevandamisõiguse tasust, vee erikasutusest ning saastetasud.

Maardlate kaevandamisõiguse tasu aluseks on Keskkonnatasude seaduse § 13 lg 2 ja lg 3, mille kohaselt 25 protsenti 2011. aastal kehtinud tasumäärast (1,10 eurot/tonn) kaevandusala asukoha kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse, kui maavaravaru kaevandatakse piirkonnas asuvas üleriigilise tähtsusega maardlas (jõustus 01.01.2013) ning 100% kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasu laekub kaevandamisala asukoha kohalikule omavalitsusele.

Vastavalt Eesti Energia Kaevandused AS prognoosidele kaevandatakse Iisaku valla territooriumil põlevkivi järgmistes mahtudes:

Tabel 6.

Aasta	2013	2014	2015	2016	2017
Kasutatav varu (tuh. tonni)	112,5	937,5	2 112,5	1 825,0	562,5
Eeldatav tulu valla eelarves	30 938	257 813	580 938	501 875	154 687

Veeseaduse § 8 lg 2 p 1 ja 2 kohaselt maksavad vee erikasutuse tasu vee erikasutajad, kes võtavad vett otse põhjaveest või veekogust. Keskkonnatasude seaduse § 13 lg 2 punkt 3 kohaselt 25 protsenti 2011. aastal kehtinud vee erikasutusõiguse tasumäärast kaevandusala asukoha kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvesse, kui vett pumbatakse välja üleriigilise tähtsusega maardlates asuvatest karjäärdest ja kaevandustest (jõustus 01.01.2013). Samas seaduse lg 3 ütleb, et vee erikasutusõiguse tasu jaotuse kohalike omavalitsuste vahel kehtestab keskkonnaminister, kui veehaare asub rohkem kui ühe omavalitsuse territooriumil.

Eesti Energia Kaevandused AS kavandab 2014. aastast käivitada Jõuga külas Jõuga peakraavi juures pumppla ehitust, mille aastane välja pumbata vee maht on 32 360 000 m³. Arvestades vee erikasutuse tasumäära, milleks on 10,24 eurot/1000 m³, on planeeritav maksimaalne tulu aastas 320 000 eurot (sõltub tegelikust vee hulgast).

Eelarvestrateegia perioodil on arvestatud igal aastal tulused kaevandustest väljapumbatava vee erikasutuselt 160 000 euro ulatuses.

Saastetasu tulu on prognoositud eeldusel, et kohaliku omavalitsuse eelarvesse laekub 75% laekunud saastetasust.

Prognoos võib osutada küsitavaks, seadusandlust on kavas muuta, jäätmeid võidakse hakata rohkem põletama ning sellest tulenevalt olmejäätmete ladustamine prügilasse võib väheneda.

Samas valla tulude seisukohast vaadelduna on laekumised marginaalse tähtsusega, moodustades 2012. aastal 0,02% valla tuludest.

5. Iisaku valla kulupoliitika

Valla eelarve kulude kavandamisel saab eelolevatel perioodidel üha enam oluliseks säästlik ja otstarbekohane ressurside kasutamine. Kulupoliitika üheks olulisemaks eesmärgiks on eesmärgipõhise planeerimise juurutamine ning controllingu süsteemi loomine, eesmärgiga tõsta kuluefektiivsust ning tagada ressurside optimaalne kasutamine püstitatud eesmärkide täitmisel reaalsete ja mõõdetavate tulemuste saavutamiseks.

Valla tegevuskulude kavandamisel võetakse aluseks valla tulude prognoos aastateks 2014 kuni 2017.

Tegevuskulude kavandamisel eelolevateks aastateks on lähtutud järgmistest prioriteetidest:

- 1) haritud ja kultuurisõbralik Iisaku:

- kõigile valla lastele lasteaiakohad ja tingimused alushariduse omandamiseks;
 - haridusasutustes õppevahendite olemasolu tagamine;
 - kvaliteetse haridusteenuse tagamine;
 - projektide elluviimine;
 - kultuuriürituste toetamine;
 - Iisaku külalaada muutmine üheks maakonna tähtsündmuseks;
 - erinevate võimaluste tagamine vallaelanikele ja turistidele.
- 2) eluterve, elamisväärtus ja ettevõtlik Iisaku:
- avaliku ruumi säilitamine ja juurdetekiitamine;
 - toimiv hoolekandevõrgustik, sotsiaalgruppide ennetustöö;
 - perearsti toetussüsteemi täiustamine eesmärgiga muuta arstiabi kõigile kättesaadavaks;
 - vähekindlustatud elanike ravikulude kompenseerimise süsteemi täiustamine;
 - säästlike lahenduste juurutamine energiamajanduses;
 - väikeettevõtluse toetussüsteemi täiustamine.
- 3) noortesõbralik ja sportlik Iisaku:
- laste mänguväljakute kordategemine ja säilitamine;
 - noorte spordi- ja huvitegevuse toetamine;
 - Iisakus toimuvate maakondlike spordiürituste toetamine;
 - piirkondlike spordiürituste toetamine.

Põhitegevuse kulude prognoosimiseks on arvestatud järgmiste printsiipidega:

- antavad toetused on prognoositavatel aastatel arvestatud eelarvesse lähtudes põhitegevuse maksutuludest - 15% se suurusega;
- personalikulud on suurendatud prognoositavatel aastatel eelnevaga võrreldes järgneva aastaks planeerituga erinevalt: 2013. aastal kasvasid gümnaasiumi, lasteaia ja kunstide kooli personalikulud; aastast 2014 teistel hallatavatel asutustel 5%;
- majandamiskulud on suurendatud keskmiselt 3% aastas eelneva aastaga võrreldes, arvestades tarbijahinnaindeksi tõusu;
- reservfond moodustab kogu perioodi jooksul 1 % sama aasta põhitegevuse tulude prognoositavast mahust.

Põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe on põhitegevuse tulek. Põhitegevuse tulek võib olla 0 või positiivne. Tegelikult peaks ta olema positiivne, sest lisaks põhitegevuse kulude katmisele on vaja teha ka investeeringuid ja tasuda võetud laene.

5.1. Põhitegevuse kulud eelarvestrateegias valdkonniti 2014-2017 (€):

Tabel 7.

Põhitegevuse ja investeerimistegevuse kulud valdkonniti (COFOG)* (kõik "+" märgiga)	2012 täitmise	2013 eeldatav täitmise	2014 eelarve	2015 eelarve	2016 eelarve	2017 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	149 187	173 889	184 705	188 050	185 480	190 750
Põhitegevuse kulud	146 787	173 889	184 705	188 050	185 480	190 750
sh saadud toetuste arvelt		972				
sh muude vahendite arvelt	146 787	172 917	184 705	188 050	185 480	190 750
Investeerimistegevuse kulud	2 400	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	2 400					
02 Riigikaitse	400	400	0	0	0	0
Põhitegevuse kulud	400	400	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	400	400				
Investeerimistegevuse kulud	0	0	0	0	0	0

sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
03 Avalik kord ja julgeolek	1 756	2 035	1 835	1 835	1 835	2 035
Põhitegevuse kulud	1 756	2 035	1 835	1 835	1 835	2 035
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	1 756	2 035	1 835	1 835	1 835	2 035
Investeeringustegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
04 Majandus	140 188	103 513	477 530	670 170	71 860	81 710
Põhitegevuse kulud	139 407	74 973	67 530	70 170	71 860	81 710
sh saadud toetuste arvelt	35 316	54 843	47 466	48 590	39 748	48 860
sh muude vahendite arvelt	104 091	20 130	20 064	21 580	32 112	32 850
Investeeringustegevuse kulud	781	28 540	410 000	600 000	0	0
sh saadud toetuste arvelt			240 000			
sh muude vahendite arvelt	781	28 540	170 000	600 000		
05 Keskkonnakaitse	7 953	11 895	11 695	8 960	9 230	12 750
Põhitegevuse kulud	7 953	11 895	11 695	8 960	9 230	12 750
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	7 953	11 895	11 695	8 960	9 230	12 750
Investeeringustegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	107 849	203 062	65 705	67 615	519 575	221 357
Põhitegevuse kulud	61 413	74 640	65 705	67 615	69 575	71 357
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	61 413	74 640	65 705	67 615	69 575	71 357
Investeeringustegevuse kulud	46 436	128 422	0	0	450 000	150 000
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	46 436	128 422			450 000	150 000
07 Tervishoid	0	0	0	0	0	0
Põhitegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
Investeeringustegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	151 239	239 889	232 109	234 729	236 434	240 614
Põhitegevuse kulud	147 519	232 693	232 109	234 729	236 434	240 614
sh saadud toetuste arvelt		50 920	54 654	54 654	54 654	54 654
sh muude vahendite arvelt	147 519	181 773	177 455	180 075	181 780	185 960
Investeeringustegevuse kulud	3 720	7 196	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt	3 720	7 196				
09 Haridus	757 226	838 557	791 515	805 145	820 828	835 980
Põhitegevuse kulud	731 424	793 357	791 515	805 145	820 828	835 980
sh saadud toetuste arvelt	282 005	309 233	315 865	315 735	315 735	315 735
sh muude vahendite arvelt	449 419	484 124	475 650	489 410	505 093	520 245
Investeeringustegevuse kulud	25 802	45 200	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt		31 500				

sh muude vahendite arvelt	25 802	13 700				
10 Sotsiaalne kaitse	149 863	157 157	160 095	174 113	178 543	174 990
Põhitegevuse kulud	149 863	157 157	160 095	174 113	178 543	174 990
sh saadud toetuste arvelt	35 134	28 056	29 415	30 281	32 119	30 579
sh muude vahendite arvelt	114 729	129 101	130 680	143 832	146 424	144 411
Investeeringustegevuse kulud	0	0	0	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt						
sh muude vahendite arvelt						
KOKKU	1 465 661	1 730 397	1 925 189	2 150 617	2 023 785	1 760 186
Põhitegevuse kulud	1 386 522	1 521 039	1 515 189	1 550 617	1 573 785	1 610 186
sh saadud toetuste arvelt	352 455	444 024	447 400	449 260	442 256	449 828
sh muude vahendite arvelt	1 034 067	1 077 015	1 067 789	1 101 357	1 131 529	1 160 358
Investeeringustegevuse kulud	79 139	209 358	410 000	600 000	450 000	150 000
sh saadud toetuste arvelt	0	31 500	240 000	0	0	0
sh muude vahendite arvelt	79 139	177 858	170 000	600 000	450 000	150 000
Põhitegevuse kulude kontroll	0	0	0	0	0	0
Investeeringustegevuse kulude kontroll	0	0	0	0	0	0

6. Investeeringud

Valla jätkusuutliku arengu tagamisel on investeeringustegevus võtmetähtsusega ning eelarvestrateegiaga tuleb kavandada vahendid selle jätkumiseks. Iisaku valla investeeringuvõimekuse nurgakivi on välisfinantseerimise kaasamine ja selleks omafinantseerimise vahendite kavandamine kaasa arvatud laenu võtmine.

Kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise seaduse kohaselt on eelarvestrateegias investeeringustegevus majandusliku sisu järgi liigendatud järgmiselt: (1) põhivara soetus ja müük; (2) finantsvarade soetus ja müük; (3) saadav ja antav sihtfinantseerimine põhivara soetuseks; (4) finantstulud ja -kulud.

Käesoleva eelarvestrateegia elluviimise perioodil on kindlasti vajalik teostada järgnevad investeeringud esitatud prioriteetsuse järjekorras:

1. Kauksi rannapromenaadi väljaehitamine;
2. Liikluskorralduse parendamine: kõnnitee rajamise jätkamine, kergliiklusteede rajamine;
3. Iisaku kalmistuaia restaureerimine;
4. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rekonstrueerimise jätkamine (I etapp teostatud).

Lisaks ülal nimetatud prioriteetsematele investeeringutele on investeeringud välja toodud Iisaku valla kehtivas arengukavas aastateks 2013-2025.

6.1. Investeeringud eelarvestrateegias 2014 – 2017(€):

Tabel 8.

Investeeringuprojektid* (alati "+" märgiga)	2013 eeldatav täitmine	2014 eelarve	2015 eelarve	2016 eelarve	2017 eelarve
Lasteaia hoone vee ja kanalisatsiooni rekonstrueerimine	40 200	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	31 500				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	8 700				
Kauksi rannapromenaad	0	285 000	0	0	0
sh toetuse arvelt		240 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		45 000			

Liikluskorralduse parandamine(kõnnitee)			0	0	600 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>							
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					600 000		
Iisaku kalmistuaia restaureerimine			0	0	0	400 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>							
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						400 000	
...							
Eelpool nimetamata muud projektid kokku			47 196	125 000	0	50 000	150 000
<i>sh toetuse arvelt</i>							
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>			47 196	125 000		50 000	150 000
KÕIK KOKKU			87 396	410 000	600 000	450 000	150 000
<i>sh toetuse arvelt</i>			31 500	240 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>			55 896	170 000	600 000	450 000	150 000

7. Laenustrateegia

Iisaku valla kohustuste hulka ei kuulu hetkel ühtki pikaajalist laenu. Iisaku valla krediivõimelisena hoidmise tarvis seatakse järgnevad laenustrateegiat toetavad põhimõtted:

- investeeringud planeeritakse vastavalt kehtivale arengukavale;
- eelarve koostamisel järgitakse kõiki kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse nõudeid;
- tulude alalaekumise korral teostatakse kulutusi kinnitatud eelarvest proportsionaalselt väiksemas mahus;
- tulude alalaekumine vajab koheselt põhjuste leidmist ja analüüsimist;
- omatulude senise osakaalu hoidmine eelarve kogumahust vähemalt samal tasemel;
- oluliste majandus- ja demograafiliste muutuste ilmnemisel tulude ja kulude struktuuri operatiivne ümberhindamine.

2012. aastal otsustas Iisaku Vallavolikogu anda kohaliku omavalitsuse üksusest sõltuval üksusele laenu tõrgeteta majandustegevuse ja vajalike käibevahendite tagamiseks, tagasimaksmisega alates 2014. aastast viie aasta jooksul

Arvestades Iisaku valla senist laenukoormust võib lugeda valla laenuvõimekust perioodil 2014-2017 heaks.

8. Eelarvestrateegia 2014 - 2017

Kavandatud meetmete tulemusena koostatud põhitegevuse eelarve tulude ja kulude prognoos, investeerimistegevuse ja finantseerimistegevuse prognoos aastateks 2014-2017 on järgmistes tabelites.

8.1. Iisaku vald (€)

Tabel 9.

IISAKU VALLAVALITSUS	2012 täitmine	2013 eeldatav täitmine	2014 eelarve	2015 eelarve	2016 eelarve	2017 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	1 458 199	1 503 744	1 769 903	2 115 558	2 075 474	1 750 702
Maksutulud	634 961	664 405	657 905	690 717	726 055	744 784
sh tulumaks	525 690	562 650	556 150	588 962	624 300	643 029
sh maamaks	103 327	95 755	95 755	95 755	95 755	95 755
sh muud maksutulud	5 944	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000

Tulud kaupade ja teenuste müügist	167 442	177 798	144 810	149 535	154 414	159 910
Saadavad toetused tegevuskuludeks	543 215	524 351	549 375	534 368	533 130	531 321
sh tasandusfond (lg 1)	71 445	80 327	70 945	70 563	71 329	71 493
sh toetusfond (lg 2)	317 187	321 881	335 280	335 280	335 280	335 280
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	154 583	122 143	143 150	128 525	126 521	124 548
Muud tegevustulud	112 581	137 190	417 813	740 938	661 875	314 687
Põhitegevuse kulud kokku	1 386 522	1 521 039	1 515 189	1 550 617	1 573 785	1 610 186
Antavad toetused tegevuskuludeks	167 838	105 675	98 685	103 608	108 908	111 718
Muud tegevuskulud	1 218 684	1 415 364	1 416 504	1 447 009	1 464 877	1 498 468
sh personalikulud	759 230	866 395	906 774	923 969	941 502	959 390
sh majandamiskulud	459 092	536 569	494 620	507 605	507 605	522 833
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed</i>						
sh muud kulud	362	12 400	15 110	15 435	15 770	16 245
Põhitegevuse tulem	71 677	-17 295	254 714	564 941	501 689	140 516
Investeeringitegevus kokku	-69 914	-177 633	-163 000	-593 000	-443 000	-143 000
Põhivara müük (+)	9 000	0				
Põhivara soetus (-)	-36 837	-87 396	-410 000	-600 000	-450 000	-150 000
<i>sh projektide omaosalus</i>		-55 896	-170 000	-600 000	-450 000	-150 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	0	31 500	240 000	0	0	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-7 303	-121 962				
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0				
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	0	0				
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0	7 000	7 000	7 000	7 000
Antavad laenud (-)	-35 000	0				
Finantstulud (+)	226	225				
Finantskulud (-)	0	0				
Eelarve tulem	1 764	-194 928	91 714	-28 059	58 689	-2 484
Finantseerimistegevus	0	0	0	0	0	0
Kohustuste võtmine (+)	0	0				
Kohustuste tasumine (-)	0	0				
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	1 764	-194 928	91 714	-28 059	58 689	-2 484
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+ suurenemine /- vähenemine)	0	0				
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	242 026	47 098	138 812	110 753	169 442	166 958
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	0
sh sildfinantseering	0	0				
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	874 920	902 246	1 528 284	2 115 558	2 075 474	1 050 421
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	60,0%	60,0%	86,3%	100,0%	100,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	874 920	902 246	1 528 284	2 115 558	2 075 474	1 050 421

Põhitegevustulem	74 030	-5 345	265 714	579 941	509 689	141 516
Investeeringustegevus kokku	-36 172	-386 989	-170 000	-600 000	-450 000	-150 000
Eelarve tulem	37 859	-392 334	95 714	-20 059	59 689	-8 484
Finantseerimistegevus	-35 000	244 356	-58 688	-23 688	-20 490	-20 490
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	3 822	-185 331	90 764	-24 059	51 689	-9 484
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	963	-37 353	53 738	19 688	12 490	19 490
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	244 084	58 753	149 517	125 458	177 147	167 663
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	78 609	322 965	257 277	226 589	199 099	171 609
sh sildfinantseering (arvestusüksuse väline)	0	380 924	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	0	264 212	107 760	101 131	21 952	3 946
Netovõlakoormus (%)	0,0%	16,1%	5,5%	4,4%	1,0%	0,2%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	1 018 634	1 367 647	1 594 284	2 289 558	2 247 474	1 140 421
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	60,0%	83,2%	82,0%	100,0%	100,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	1 018 634	1 103 435	1 486 524	2 188 427	2 225 522	1 136 475

9. Kokkuvõte

Eesti kohalike omavalitsuste suuruse ja hulga optimeerimise kohta on koostatud mitmeid uuringuid ja hinnanguid. Hetke seisuga võib adekvaatseima hinnanguna omavalitsuste jätkusuutlikkusele (mitte ainult finantsilisele, vaid terviklikule keskkonnale) nimetada OÜ Geomedia poolt läbi viidud uuringuid „Kohaliku omavalitsuse üksuse haldusvõimekuse hindamine: indeks ja analüüs“. Uuringute aluseks on 29 näitajat (teenused, finantsvõime, rahvastik, sotsiaalne kaitse jne). Eraldi on välja toodud viimane aasta aasta ja nelja viimase aasta keskmine. Iga näitaja saab punktid ja vastavalt sellele formeerub koht pingereas.

Iisaku valla positsioon analüüsi tulemusena Eesti 226 omavalitsuse hulgas:

Iisaku vald (2006 – 2009) **134.** koht

2009 **117.** koht

Iisaku vald (2007 – 2010) **140.** koht

2010 **150.** koht

Iisaku vald (2008 – 2011) **135.** koht

2011 **144.**koht

Iisaku vald (2009 – 2012) **129.** koht

2012 **112.** koht

Käesoleva eelarvestrateegia kontekstis võib öelda, et Iisaku vald ja sõltuv üksus Iisaku Elamumajandus OÜ on finantsituatsioonis, kus peamine tähelepanu peab olema suunatud kulude pidevale jälgimisele ja kokkuhoiule.